

Nestátní neziskové organizace

Martina
Smetanová

Nestátní neziskové organizace představují účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání. Patří sem takové účetní jednotky, které sice mohou vytvářet zisk, ale ten neslouží k přerozdělování mezi vlastníky, správce nebo zakladatele, ale je zpětně vložen do jejich rozvoje a plnění základního poslání.

Účetními jednotkami, které patří mezi nestátní neziskové organizace, jsou: *politické strany a politická hnutí, spolky, církve a náboženské společnosti, obecně prospěšné společnosti, zájmová sdružení právnických osob, nadace, nadační fondy a ústavy, společenství vlastníků, veřejné vysoké školy a jiné účetní jednotky, které nebyly založeny a zřízeny za účelem podnikání.*

V lednu 2014 vstoupila v platnost velká rekodifikace soukromého práva, jejíž součástí je i nový zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Změny, které tato rekodifikace přinesla, mají vliv i na nestátní neziskové organizace.

Nestátní neziskové organizace vedou účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a řídí se:

- vyhláškou č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, pro účetní jednotky, u kterých hlavní předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví, a
- českými účetními standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 504/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

V souladu s § 9 zákona o účetnictví mohou vést účetnictví ve zjednodušeném rozsahu:

- občanská sdružení, jejich organizační jednotky, které mají právní osobnost,
- církve a náboženské společnosti nebo církevní instituce, které jsou právnickou osobou evidovanou podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností,
- obecně prospěšné společnosti,
- honební společenstva,
- nadační fondy a
- společenství vlastníků jednotek.

Pravidla pro zjednodušený rozsah účetnictví jsou uvedena v § 13a zákona o účetnictví.

Politické strany a politická hnutí

Politické strany a politická hnutí upravuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů. Strany a hnutí jsou právnickými osobami, které vznikají registrací. Návrh na registraci podává nejméně tříčlenný

přípravný výbor strany či hnutí, který je oprávněn vyvíjet pouze činnost směřující ke vzniku strany nebo hnutí.

Návrh na registraci se podává Ministerstvu vnitra, které provede registraci zápisem strany nebo hnutí do rejstříku stran a hnutí, popř. rozhodne o jejím odmítnutí. Rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují nebo vyznačují zákonem stanovené údaje týkající se stran a hnutí. Jeho součástí je sbírka listin obsahující stanov, usnesení o ustavení orgánů, usnesení o změně stanov a usnesení o zrušení strany nebo hnutí. Rejstřík stran a hnutí je každému přístupný. Každý má právo do něj nahlížet, pořizovat si kopie a výpisy. Na požádání vydá Ministerstvo vnitra úřední potvrzení o zápisu nebo o tom, že zápis není proveden.

Strany a hnutí zanikají dnem, kdy Ministerstvo vnitra provede výmaz ze seznamu stran a hnutí. Před provedením výmazu ministerstvo zkoumá, zda jeho provedení nebrání probíhající trestní stíhání proti straně nebo hnutí nebo výkon trestu, který jim byl uložen podle jiného právního předpisu.

Rejstřík politických stran a politických hnutí Ministerstva vnitra

Na webových stránkách Ministerstva vnitra bylo na začátku června 2015 v rejstříku politických stran a politických hnutí uvedeno, že v České republice je:

Popis	Počet
Aktivní politická strana	85
Aktivní politické hnutí	115
Celkem	200
Zrušená politická strana	24
Zrušené politické hnutí	8
Celkem	32
Pozastavená činnost politické strany	13
Pozastavená činnost politického hnutí	6
Celkem	19

Hospodaření

Strany a hnutí odpovídají za své závazky celým svým majetkem. Za závazky strany nebo hnutí členové strany nebo hnutí ani neodpovídají ani neručí. Strana a hnutí nesmí vlastnit majetek mimo území České republiky.

Strana a hnutí nesmí vlastním jménem podnikat, může založit obchodní společnost nebo družstvo nebo se účastnit jako společník nebo člen na již založené obchodní společnosti nebo družstvu jen tehdy, je-li výlučným předmětem jejich činnosti:

- provozování vydavatelství, nakladatelství, tiskáren, rozhlasového nebo televizního vysílání,
- publikační a propagační činnost,
- pořádání kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí, nebo
- výroba a prodej předmětů propagujících program a činnost příslušné strany a hnutí.

Příjemem strany a hnutí mohou být: příspěvek ze státního rozpočtu České republiky na úhradu volebních nákladů, příspěvek ze státního rozpočtu České republiky na činnost strany a hnutí, členské příspěvky, dary a dědictví, příjmy z nájmu a prodeje movitého a nemovitého majetku, úroky z vkladů, příjmy vznikající z účasti na podnikání jiných právnických osob, příjmy z pořádání tombol, kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí, půjčky a úvěry.

Účetnictví

Strana a hnutí jsou povinny předložit každoročně do 1. dubna Poslanecké sněmovně k informaci výroční finanční zprávu, která zahrnuje:

- roční účetní výkazy,
- zprávu auditora o ověření roční účetní závěrky s výrokem bez výhrad,
- přehled o celkových příjmech a o výdajích,
- přehled o darech a dárcích s uvedením výše peněžitého daru, jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu dárce; je-li dárce právnická osoba, uvede se její obchodní firma nebo název, sídlo a identifikační číslo osoby,
- přehled o hodnotě majetku získaného dědictvím; pokud hodnota takto získaného majetku přesahuje 100 tis. Kč, uvede se zůstavitel,
- přehled o členech, jejichž celkový členský příspěvek za rok je vyšší než 50 tis. Kč s uvedením výše tohoto příspěvku, jejich jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu.

Volby do PS z roku 2013 a jejich výsledek

Název strany	Počet hlasů (%)	Počet mandátů
Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	20,45	50
ANO 2011	18,65	47
Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	14,91	33
TOP 09	11,99	26
Občanská demokratická strana (ODS)	7,72	16
Úsvit přímé demokracie	6,88	14
Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)	6,78	14
Celkem		200

Zdroj: webové stránky jednotlivých stran

V říjnu 2013 se konaly volby do Poslanecké sněmovny. Vítězem voleb se stala ČSSD, druhé místo obsadilo hnutí ANO 2011, třetí připadlo KSČM. Na dalších místech byly TOP 09, ODS, hnutí Úsvit přímé demokracie a KDU-ČSL. Ostatní strany nepřekročily pětiprocentní kvórum a do sněmovny se tak nedostaly. Předsedou vlády České republiky se stal Bohuslav Sobotka, kterého na základě výsledků voleb jmenoval prezident republiky.

Spolky

Nejrozšířenější forma neziskových organizací u nás – občanská sdružení, přestala od 1. ledna 2014 existovat. Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, byl zrušen. Zákon č. 89/2012 Sb. nově zavádí právní formu spolek. Stávající občanská sdružení mají tři roky na to, aby uvedla své základní dokumenty i způsob fungování do souladu s novou právní úpravou. Pokud nebudou schopna nové úpravě vyhovět, mají možnost transformace na jiné formy, a to ústav nebo sociální družstvo.

Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

Spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Návrh na zápis spolku do veřejného rejstříku podávají zakladatelé nebo osoba určená ustavující schůzí. Členství ve spolku zaniká vystoupením, vyloučením, nebo dalšími způsoby uvedenými ve stanovách nebo v zákoně.

V České republice existuje přes 88 tis. účetních jednotek tohoto typu.

Hospodaření

Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.

Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet i vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku. Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku.

Stanovy určí, který orgán je nejvyšším orgánem spolku; do jeho působnosti zpravidla náleží určit hlavní zaměření činnosti spolku, rozhodovat o změně stanov, schválit výsledek hospodaření spolku, hodnotit činnost dalších orgánů spolku i jejich členů a rozhodnout o zrušení spolku s likvidací nebo o jeho přeměně.

Účetnictví

Spolky nemají zákonem stanovené povinné ověření účetní závěrky auditorem.

Církev a náboženské společnosti

Církev a náboženské společnosti se řídí zákonem č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon upravuje postavení církví a náboženských společností, vedení veřejně přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností, svazů církví a náboženských společností a právnických osob založených registrovanou církví a náboženskou společností a evidovaných podle tohoto zákona a působnost

Ministerstva kultury ve věcech církví a náboženských společností.

Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob, svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určitých institucí.

Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností

Na webových stránkách Ministerstva kultury je v rejstříku registrovaných církví a náboženských společností uvedeno, že v České republice je celkem 38 registrovaných církví a náboženských společností a v rejstříku svazů církví a náboženských společností jsou celkem dva svazy církví a náboženských společností.

Registrované církve a náboženské společnosti

Apoštolská církev, Armáda spásy, Bratrská jednota baptistů, Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü, Česká hinduistická náboženská společnost, Českobratrská církev evangelická, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice, Církev Křesťanská společenství, Církev Nová naděje, Církev Nový Život, Církev Oáza, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Církev Slovo života, Církev Svatého Řehoře Osvětitel, Církev víry, Církev živého Boha, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v České republice, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v České republice, Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v ČR, Obec křesťanů v České republice, Pravoslavná církev v českých zemích, Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Společenství Josefa Zzulky, Starokatolická církev v ČR, Ústředí muslimských obcí, Višva Nirmala Dharma.

Swazy církví a náboženských společností

Ekumenická rada církví v České republice a Vojenská duchovní služba.

Hospodaření

Příjmy církví a náboženských společností tvoří podle zákona č. 3/2002 Sb. zejména: příspěvky fyzických a právnických osob, příjmy z prodeje a z pronájmu

movitého, nemovitého a nehmotného majetku církví a náboženských společností, úroky z vkladů, dary a dědictví, sbírky a příspěvky z části výtěžků podle zvláštního zákona, půjčky a úvěry, příjmy z podnikání nebo z jiné výdělečné činnosti a dotace.

Účetnictví

Povinnost církve nebo náboženské společnosti mít účetní závěrku ověřenou auditorem není zákonem stanovena. Tato povinnost je stanovena pouze u právnických osob založených registrovanou církví a náboženskou společností (jedná se o účelové zařízení registrované církve a náboženské společnosti pro poskytování služeb sociálních nebo zdravotnických nebo působící jako charita či diakonie).

Obecně prospěšné společnosti

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, byl od 1. ledna 2014 zrušen, nahradila jej nová úprava ústavů obsažená v novém občanském zákoníku. Stávající obecně prospěšné společnosti se však transformovat nemusí a mohou i nadále fungovat podle zmíněného zrušeného zákona, není však už možné zakládat nové. Možnost transformace je pro ně otevřena.

Z občanského zákoníku § 3050 vyplývá, že práva a povinnosti obecně prospěšných společností se i nadále řídí dosavadními právními předpisy. Obecně prospěšná společnost má právo změnit svoji právní formu na ústav, nadaci nebo nadační fond podle tohoto zákona.

Zájmová sdružení právnických osob

Nový občanský zákoník právní úpravu zájmových sdružení právnických osob neobsahuje. Jejich právní úprava je po účinnosti nového občanského zákoníku řešena v přechodných ustanoveních § 3051, případně § 3041 a § 3042. Podle § 3051 zájmová sdružení právnických osob vzniklá podle dosavadních právních předpisů se i nadále řídí těmito právními předpisy. Zájmové sdružení právnických osob má právo změnit svoji právní formu na spolek podle nového občanského zákoníku. Zákon tedy i nadále počítá s existencí sdružení, ale neumožňuje vznik nové právnické osoby v této formě.

Nadace a nadační fondy

Nový občanský zákoník obsahuje novou úpravu nadací a nadačních fondů, zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, byl zrušen.

Nadace

Nadace a nadační fondy vzniklé podle zákona o nadacích a nadačních fondech se automaticky považují za nadace a nadační fondy podle nového občanského zákoníku.

Zakladatel zakládá nadaci k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.

Zakazuje se založit nadaci za účelem podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na jejich činnosti. Zakazuje se založit nadaci sloužící výlučně výdělečným cílům. Plní-li nadace zakázaný účel, soud ji i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci. Zakládá se nadační listinou a vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku.

Nadační fond

Zakladatel zakládá nadační fond k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky. Nadační fond se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti. Nadační fond vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku.

Z dostupných informací vyplývá, že v České republice existuje přes 500 nadací a 1500 nadačních fondů.

Hospodaření

Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek. Nadační jistinu tvoří soubor předmětů vkladů do nadace, popřípadě i nadačních darů. Nadační jistina musí mít celkovou hodnotu odpovídající alespoň výši 500 tis. Kč.

Majetek nadačního fondu tvoří soubor vzniklý z vkladů a darů, jejichž předmět nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu. Co je v majetku nadačního fondu, nelze zastavit, ani jinak použít k zajištění dluhu; k právnímu jednání, které tomu odporuje, se nepřihlíží. Majetek nadačního fondu lze zcizit, je-li to v souladu s účelem nadačního fondu. Lze jej též použít k investici považované za obezřetnou. Nadační fond nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál.

Účetnictví

Dosahuje-li nadační kapitál nebo obrát nadace v uplynulém účetním období 5 mil. Kč, podléhají řádná účetní závěrka, mimořádná účetní závěrka a konsolidovaná účetní závěrka ověření auditorem. Ověření auditorem podléhá účetní závěrka i v případě, rozhoduje-li se podle ní o zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu nebo o přeměně nadace.

Povinné ověření účetní závěrky nadačního fondu není přímo zákonem stanoveno.

Ústav

Nová právní forma ústav, kterou zavádí nový občanský zákoník, označuje ústavy jako právnické osoby ustavené za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti a vzniká zápisem do veřejného rejstříku.

Hospodaření

Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za předem stanovených podmínek. Provozuje-li ústav obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Zisk může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro niž byl založen, a k úhradě nákladů na vlastní správu.

Ústav účtuje odděleně o nákladech a výnosech spojených s hlavním předmětem činnosti, s provozem obchodního závodu nebo jinou vedlejší činností a se správou ústavu.

Účetnictví

Účetní závěrku ústavu ověřuje auditor, pokud mu to ukládá zakladatelské právní jednání nebo statut, anebo pokud výše čistého obrátu ústavu překročí 10 milionů Kč. V těchto případech auditor ověřuje i výroční zprávu ústavu.

Společenství vlastníků jednotek

Společenství vlastníků je právnická osoba založená za účelem zajišťování správy domu a pozemku; při naplňování svého účelu je způsobilé nabyvat práva a zavazovat se k povinnostem.

Hospodaření

Společenství vlastníků nesmí podnikat ani se přímo či nepřímo podílet na podnikání nebo jiné činnosti podnikatelů nebo být jejich společníkem nebo členem.

Členství ve společenství vlastníků je neoddělitelně spojeno s vlastnictvím jednotky. Za dluhy společenství vlastníků ručí jeho člen v poměru podle velikosti svého podílu na společných částech.

Společenství vlastníků se založí schválením stanov a vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku.

Účetnictví

Povinné ověření účetní závěrky společenství vlastníků není zákonem stanoveno. Často však společenství přistupují k dobrovolnému auditu.

Veřejné vysoké školy

Veřejné vysoké školy se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, a o změně a doplnění dalších zákonů, který říká, že vysoké školy jako nejvyšší články vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti.

Přehled veřejných vysokých škol

K veřejným vysokým školám podle zákona o vysokých školách patří: Univerzita Karlova v Praze, Univerzita Palackého v Olomouci, České vysoké učení technické v Praze, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Akademie výtvarných umění v Praze, Vysoké učení technické v Brně, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Masarykova univerzita, Mendelova univerzita v Brně, Akademie múzických umění v Praze, Vysoká škola uměleckoprávní v Praze, Janáčkůva akademie múzických umění v Brně, Univerzita Pardubice, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Česká zemědělská univerzita v Praze, Technická univerzita v Liberci, Vysoká škola ekonomická v Praze, Univerzita Hradec Králové, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ostravská univerzita v Ostravě, Slezská univerzita v Opavě, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Západočeská univerzita v Plzni, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích.

Kromě veřejných vysokých škol se zákonem o vysokých školách řídí i vojenské a policejní vysoké školy, kterými jsou: Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie České republiky v Praze.

Hospodaření

Veřejná vysoká škola vlastní majetek potřebný k činností, pro které byla zřízena. Majetkem veřejné vysoké školy jsou věci, byty a nebytové prostory, práva a jiné majetkové hodnoty. O nakládání s majetkem veřejné vysoké školy rozhoduje rektor nebo orgány nebo osoby, o nichž to stanoví statut veřejné vysoké školy. Je povinna majetek užívat k plnění úkolů ve vzdělávací a výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti. Může jej užívat i k doplňkové činnosti. V doplňkové činnosti veřejná vysoká škola vykonává za úplaty činnost navazující na její vzdělávací a výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou

nebo další tvůrčí činnost nebo činnost sloužící k účinnějšímu využití lidských zdrojů a majetku. Doplňková činnost nesmí ohrozit kvalitu, rozsah a dostupnost činností, k jejichž uskutečňování byla veřejná vysoká škola zřízena.

Účetnictví

Veřejná vysoká škola je povinna každoročně vypracovat, předložit ministerstvu a jako neperiodickou publikaci zveřejnit výroční zprávu o činnosti a výroční zprávu o hospodaření vysoké školy v termínu a formě, kterou stanoví ministr opatřením zveřejněným ve věstníku ministerstva.

Výroční zpráva o hospodaření veřejné vysoké školy obsahuje mimo jiné: roční účetní závěrku a zhodnocení základních údajů v ní obsažených, výrok auditora k roční účetní závěrce, pokud byla auditorem ověřena, přehled o peněžních příjmech a výdajích, přehled rozsahu příjmů a výnosů v členění podle zdrojů, vývoj a konečný stav fondů, stav a pohyb majetku a závazků a úplný objem nákladů v členění na náklady pro plnění činností doplňkových a ostatních.

Martina Smetanová

Mgr. Martina Smetanová pracovala od roku 2001 do roku 2014 v oddělení auditu společnosti Deloitte, kde se specializovala na poskytování služeb klientům z oblasti veřejného sektoru. Od roku 2014 pracuje na Ministerstvu financí ČR jako vedoucí oddělení harmonizace externího auditu. Je členkou Výboru pro veřejný sektor Komory auditorů ČR, který od roku 2008 spolupracuje s MF ČR, zejména s odborem 17 – kontrola. Spolupráce je věnována standardizaci dokumentů určených pro obce, kraje a dobrovolné svazky obcí a postupů pro provádění přezkoumání hospodaření těchto účetních jednotek. Věnuje se lektorské a publikační činnosti.

Toto je sídlo naší nové politické strany Soumrak.

Kresba: Ivan Svoboda

Politické strany a politická hnutí

Ze dvou stovek aktivních politických stran a hnutí registrovaných v České republice jsou některé bez znatelného politického vlivu, členské či voličské základny.

Politická strana je politická organizace, která nominuje kandidáty do veřejných úřadů pod svým vlastním jménem, prosazuje určitou ideologii, nebo je vytvořena za účelem řešení nějakého problému. Je charakterizována:

- snahou o získání politické moci ve volbách,
- dobrovolnou, otevřenou a trvalou organizací,
- společnými zájmy jejích členů (resp. alespoň jedním společným zájmem).

Politické hnutí má obecně volněji organizaci. Nezřídka si však označení „hnutí“ vloží do svého názvu i strana, aby tak vyjádřila, že její struktura je odlišná od ostatních politických stran.

Výroční finanční zprávy

Každá registrovaná politická strana a hnutí (dále jen „politická strana“) má povinnost předložit každoročně Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR výroční finanční zprávu, v níž informuje o svém hospodaření za uplynulý kalendářní rok (§ 18 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů). Tyto zprávy se předkládají na předepsaném formuláři. Výroční finanční zprávy jsou veřejné; lze do nich nahlédnout a pořizovat z nich výpis nebo jejich opis či kopii v kanceláři Poslanecké sněmovny. Řada politických stran své výroční zprávy zveřejňuje na internetu.

Výroční finanční zpráva musí podle vyhlášky ministerstva financí (vyhláška č. 273/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 40/2010 Sb.) obsahovat:

- roční účetní výkazy,
- zprávu auditora o ověření roční účetní závěrky s výrokem bez výhrad,
- přehled o celkových příjmech a výdajích v členění na provozní a mzdové výdaje, výdaje na daně a poplatky a výdaje na volby,

- přehled o darech a dárcích s uvedením výše peněžitého daru, jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu dárce; je-li dárce právnická osoba, uvádí se její obchodní firma nebo název, sídlo a identifikační číslo osoby,
- přehled o hodnotě majetku získaného dědictvím; pokud hodnota takto získaného majetku přesahuje 100 tis. Kč, uvede se zůstavitel,
- přehled o členech, jejichž celkový členský příspěvek za rok je vyšší než 50 tis. Kč s uvedením výše tohoto příspěvku, jejich jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu.

Přesahuje-li dar svou celkovou hodnotou od jednoho dárce za rok 50 tis. Kč, dokládá se přehled o darech a dárcích ověřenými kopiemi darovacích smluv, které musí obsahovat údaje shodné s údaji v přehledu.

Jednou z povinných náležitostí výroční finanční zprávy je zpráva auditora o ověření účetní závěrky s výrokem bez výhrad. Výběr auditora je zcela v kompetenci politické strany, resp. statutárního zástupce nebo jím pověřené osoby. Podle současné právní úpravy může jeden a tentýž auditor nebo auditorská společnost ověřovat roční účetní závěrky politické strany po neomezenou dobu.

Výroční finanční zprávy předložené Poslanecké sněmovně putují do kontrolního výboru, který kontroluje jednou za rok úplnost zpráv, v případě neúplnosti informuje ministerstvo financí, které může vyvodit finanční sankce vztahující se k příspěvkům politických stran. V případě nedostatků či nepředložení výroční zprávy kontrolní výbor také doporučuje vládě podání návrhu k Nejvyššímu správnímu soudu na pozastavení činnosti strany, při opakovaném nepředložení výroční zprávy na její úplné zrušení. Kontrolní výbor také může jen konstatovat nedostatky, které musejí být napraveny do 1. dubna následujícího roku.

Podle údajů kontrolního výboru nepředložilo výroční finanční zprávu za rok 2013 celkem 38 stran a hnutí; neúplnou výroční finanční zprávu pak předložilo celkem

Politické strany a jejich auditoři

Strany zastoupené v Poslanecké sněmovně	Auditor ÚZ za rok	
	2013	2014
ČSSD	NBG, spol. s r.o.	NBG, spol. s r.o.
ANO 2011	Ernst & Young Audit, s.r.o.	Ernst & Young Audit, s.r.o.
KSČM	Ing. Marie Bočková	Ing. Marie Bočková
TOP 09	Ing. Ivan Ptáčník	Ing. Ivan Ptáčník
ODS	HZConsult s.r.o.	HZConsult s.r.o.
Úsvit přímé demokracie	H.B.J. Audit, s.r.o.	DIRECT ECONOMY a.s.
KDU-ČSL	AUDIT AK CONSULT, s.r.o.	AUDIT AK CONSULT, s.r.o.

Zdroj: výroční finanční zprávy jednotlivých stran

Další vybrané strany	Auditor ÚZ za rok	
	2013	2014
ALTERNATIVA	Ing. Monika Randáková, Ph. D.	Ing. Monika Randáková, Ph. D.
Česká pirátská strana	TOP AUDIT BOHEMIA, a.s.	TOP AUDIT BOHEMIA, a.s.
Jihočeši 2012	INEKS, spol. s r.o.	INEKS, spol. s r.o.
Ostravak	Valda audit, s.r.o.	Valda audit, s.r.o.
Severočeši.cz	Inter-Consult spol. s r.o.	Ing. Zdeněk Dvořák
Starostové a nezávislí	Ing. Vladimír Zelina	Ing. Vladimír Zelina
Starostové pro Liberecký kraj	Ing. Emil Dušek	Ing. Emil Dušek
Strana Práv Občanů (ZEMANOVCÍ)	FINAUDIT, s.r.o.	FSG Finaudit, s.r.o.
Strana svobodných občanů	Ing. Eva Neužilová	Ing. Eva Neužilová
Strana zelených	NBG, spol. s r.o.	NBG, spol. s r.o.
(Suverenita -) Strana zdravého rozumu	Valda audit, s.r.o.	Valda audit, s.r.o.
Věci veřejné	H.B.J. Audit, s.r.o.	H.B.J. Audit, s.r.o.

Zdroj: výroční finanční zprávy jednotlivých stran

18 stran a hnutí. Tento údaj se nijak zásadně neliší od stavu z předchozích let. Nepředložení výroční finanční zprávy nebo její neúplné předložení se podle předloženého návrhu zákona sankcionuje pokutou do výše 200 tisíc Kč, přičemž se přihlédne k dopadu uložené pokuty na možnost další existence strany a hnutí. Za rok 2014 se počet stran a hnutí, které nepředložily výroční finanční zprávu, zvýšil na 69. Neúplnou výroční finanční zprávu předložilo celkem 20 stran.

Financování

V České republice existuje, podobně jako ve většině států, smíšený systém financování politických stran a hnutí, který je kombinací státních a soukromých příjmů. Politické strany využívají interní a externí zdroje financování.

Interní zdroje

- Členské příspěvky – jsou získávány od jednotlivých členů strany. Členství je vázáno na úhradu příspěvků a v případě jejich neplacení zaniká. Tento zdroj financování má v současnosti vlivem úbytku členské základny politických stran mnohem menší význam než před rokem 1989. Výše členských příspěvků je stanovována každou stranou a může se lišit. Pokud členský příspěvek překročí 50 tis. Kč za kalendářní rok, je strana povinna člena a výši příspěvku identifikovat ve výroční zprávě.
- Příjmy z pronájmu a prodeje movitého a nemovitého majetku, úroky z vkladů.
- Příjmy z pořádání tombol, kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí.
- Příspěvky od poslanců – poslanci mohou přispívat straně, jejíž jsou členy, odevzdáním části svého poslanceckého platu. Není to ale jejich povinnost, jde spíše o úzus.

Externí zdroje

Největší část příjmů politických stran pochází z externích zdrojů, které jsou pro jejich fungování nejdůležitější. Jde o:

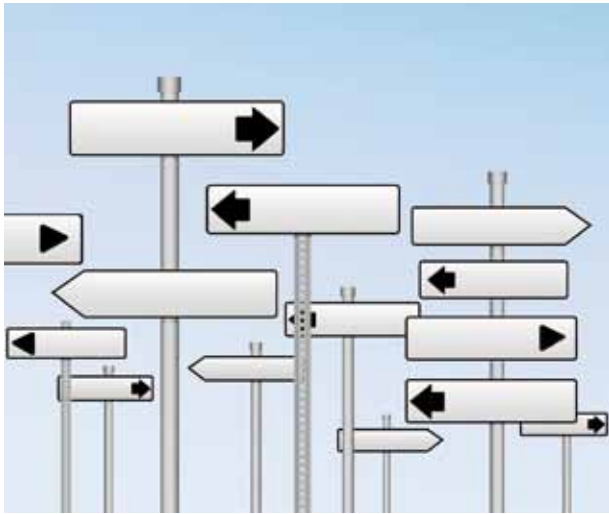
- Státní příspěvky.
- Dary, sponzoring – jsou založené na principu dobrovolnosti od jakékoliv fyzické nebo právnické osoby. Tento způsob financování je často spojován s pojmy jako korupce či klientelismus. Těmto fenoménům a jejich negativním dopadům má zabránit povinnost politických stran zveřejnit ve své výroční zprávě všechny dary s cílem zprůhlednit jejich hospodaření.
- Příjmy z podnikání – strany nesmějí vlastním jménem podnikat, ale mohou založit obchodní společnost nebo družstvo nebo se účastnit jako společník nebo člen na již založené obchodní společnosti nebo družstvu; taková obchodní společnost či družstvo má zákonem omezené předměty činnosti (např. provozování vydavatelství, nakladatelství a tiskáren).
- Půjčky a úvěry.

Hospodaření stran

Hospodaření politických stran je upraveno zákonem č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, konkrétně § 17 až 20b. Zákon částečně upravuje otázku darů politickým stranám (evidence dárců, omezení přijímání darů).

Příjmy stran tvoří:

- příspěvek ze státního rozpočtu na úhradu volebních nákladů,
- příspěvek ze státního rozpočtu na činnost,
- členské příspěvky,
- příjmy z pronájmu a prodeje movitého a nemovitého majetku,
- úroky z vkladů,
- příjmy z účasti na podnikání právnických osob,

- příjmy z pořádání tombol, kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí,
- dary a dědictví,
- půjčky a úvěry.

Výdaje jsou:

- na volby,
- provozní,
- mzdové,
- na daně a poplatky.

Struktura příjmů a výdajů politických stran je uvedena v tabulkách v e-příloze tohoto čísla časopisu.

Státní příspěvek politickým stranám

Nemalé prostředky plynou politickým stranám ze státního rozpočtu, tedy z peněz daňových poplatníků. Stát vyplácí politickým stranám na jejich činnost každoročně sumu blížící se půl miliardě korun. Podíl veřejných zdrojů na financování politických stran se v posledních dvou letech většinou pohyboval zhruba mezi 40 až 70 %, u Úsvitu dosáhl bezmála 100 %. Státní příspěvky jsou vypláceny ze státního rozpočtu jednorázově nebo pravidelně každý rok a jejich výše závisí na úspěšnosti ve volbách.

Příspěvek na úhradu volebních nákladů

Příspěvek na úhradu volebních nákladů (tzv. příspěvek za hlas) se poskytuje pouze za výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a voleb do Evropského parlamentu. Ve volbách do zastupitelstev krajů, volbách do zastupitelstev obcí a volbách do Senátu Parlamentu České republiky se tento příspěvek neposkytuje. Tento příspěvek je vyplácen jednorázově po volbách a odvíjí se od absolutního počtu získaných hlasů.

Politická strana, politické hnutí nebo koalice, která ve volbách do Poslanecké sněmovny získá alespoň 1,5 procenta z celkového počtu platných hlasů, dostane ze státního rozpočtu (§ 85 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České

republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) 100 Kč za každý odevzdaný hlas. Obdobná úprava platí i při volbách do Evropského parlamentu s tím, že politické straně, která ve volbách získá alespoň jedno procento hlasů, je ze státního rozpočtu uhrazeno 30 Kč za každý obdržení hlas. Strany nedosahující nutného podílu hlasů nemají na státní příspěvek nárok.

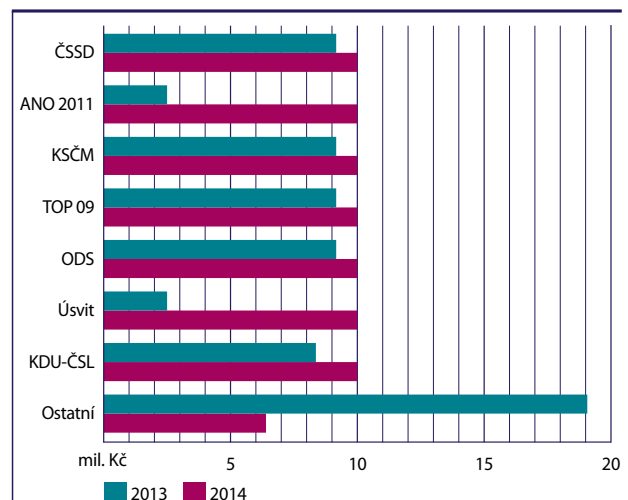
Příspěvek na činnost

Příspěvek na činnost je každoroční a rozděluje se dále na:

- stálý příspěvek – činí ročně 6 mil. Kč pro stranu a hnutí, které získaly v posledních volbách do Poslanecké sněmovny alespoň 3 % hlasů. Za každých dalších i započatých 0,1 % hlasů obdrží strana a hnutí ročně 200 tis. Kč. Obdrží-li strana a hnutí více než 5 % hlasů, příspěvek se nezvyšuje a strana či hnutí obdrží 10 mil. Kč.
- příspěvek na mandát – u poslance nebo senátora činí ročně 855 tis. Kč a na mandát člena zastupitelstva kraje a člena zastupitelstva hlavního města Prahy činí ročně 237 500 Kč. Tento příspěvek byl v roce 2011 snížen o 5 % z původních 900 000 Kč, respektive 250 000 Kč.

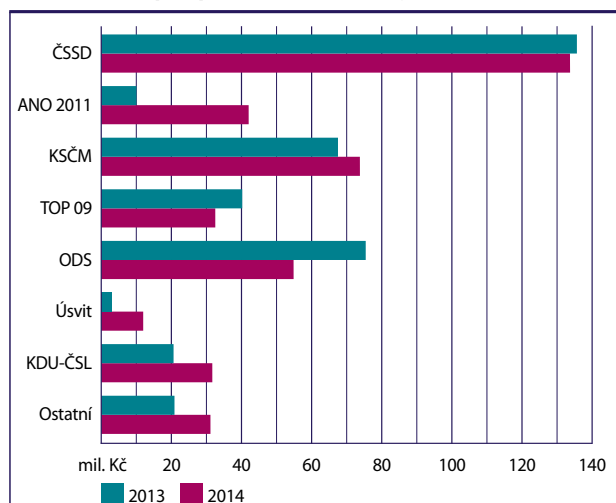
Celkový příspěvek státu na činnost politickým stranám za rok 2014 přesáhl 488 mil. Kč, z toho stálý příspěvek byl přes 76 mil. Kč. Za rok 2013 byl celkový příspěvek na činnost zhruba 469 mil. Kč, z toho stálý příspěvek 69 mil. Kč. Přehled vyplacených státních příspěvků na činnost politickým stranám zastoupeným v Poslanecké sněmovně je uveden v grafech. Úplný přehled všech státních příspěvků (na činnost a na úhradu volebních nákladů) vyplacených politickým stranám najdete v e-příloze tohoto čísla časopisu Auditor.

Státní příspěvek na činnost za roky 2013 a 2014 (v mil. Kč) – stálý příspěvek

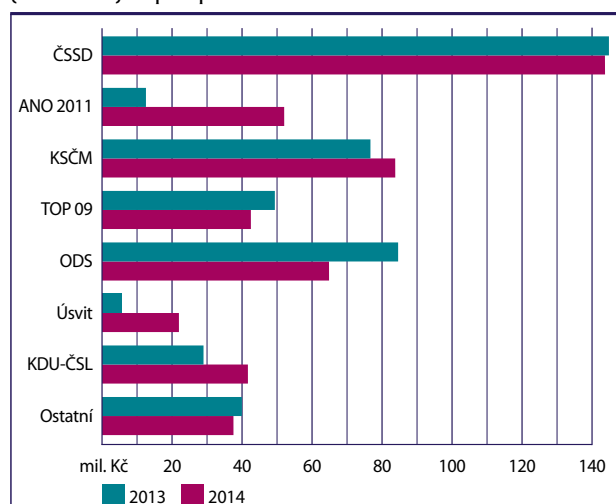
Zdroj: MF ČR

Státní příspěvek na činnost za roky 2013 a 2014 (v mil. Kč) – příspěvek na mandáty¹

¹ Příspěvek na mandáty poslanců, senátorů a zastupitelů
Zdroj: MF ČR

Státní příspěvek na činnost za roky 2013 a 2014 (v mil. Kč) – příspěvek na činnost celkem

Zdroj: MF ČR

Dary

Podstatným zdrojem příjmů jsou pro mnohé politické strany dary, zejména na pokrytí nákladů na komunální či senátní volby. Podíl darů se napříč stranami značně liší, pohybuje se od několika málo procent až po více než třetinu z celkových příjmů. Strany přitom mohou přijímat dary od právnických osob, u nichž se v řadě případů nedá dopátrat majitel firmy. Stávající legislativa umožňuje zneužívání systému a ovlivňování politických rozhodnutí výměnou za poskytnutí darů do stranických pokladen. Strany mohou být nepřímo financovány přes právnické osoby, v nichž mají majetkový podíl a které mohou samostatně podnikat (viz tabulky vpravo).

Hospodaření stran ve volebním roce 2014

V roce 2014 se konaly troje volby (do Evropského parlamentu, do zastupitelstev měst a obcí a do třetiny Senátu). Na výdaje na kampaň proto připadl u většiny stran zastoupených v Poslanecké sněmovně největší podíl celkových výdajů.

Výdaje na volby tvořily přes polovinu všech výdajů u ANO 2011 a TOP 09, u KDU-ČSL a ČSSD činil tento podíl necelou polovinu. V absolutních číslech nejvíce na volby vydala ČSSD – 125 mil. Kč. ANO 2011 vykazuje výdaje na volby ve výši necelých 89 mil. Kč, ODS přes 65 mil. a TOP 09 přes 60 mil. Kč. U ostatních stran se tyto výdaje pohybovaly pod 50 miliony korun (např. u KDU-ČSL), nejnižší byly u KSČM, necelých 18 mil. Kč.

Každá strana, která ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014 získala alespoň jedno procento z celkového počtu platných hlasů, měla nárok na státní příspěvek na úhradu volebních nákladů. Nejvyšší příspěvek, přes 7 mil. Kč, dostaly ANO 2011 a TOP 09.

Dary v roce 2014 představovaly u TOP 09 třetinu všech příjmů, u ANO 2011, KDU-ČSL a ODS činil jejich podíl okolo 20 %.

Strany v PS	Dary v mil. Kč	
	2013	2014
ČSSD	4	24
ANO 2011	8	31
KSČM	9	12
TOP 09	38	30
ODS	78	48
Úsvit přímé demokracie	0,3	0,2
KDU-ČSL	15	21

Strany mimo PS	Dary v mil. Kč	
	2013	2014
ALTERNATIVA	0	0
Česká pirátská strana	0,3	0,7
Jihočeši 2012	0	0,1
Ostravak	1	0,1
Severočeši.cz	0	0
Starostové a nezávislí	16	8
Starostové pro Liberecký kraj	0,08	0,5
Strana Práv Občanů (ZEMANOVCÍ)	29	11
Strana svobodných občanů	4	2
Strana zelených	3	6
(Suverenita) - Strana zdravého rozumu	0	0,1
Věci veřejné	0,1	0

Zdroj: PS PČR

v Poslanecké sněmovně měla v roce 2014 nejtědřejší sponzory opoziční ODS, která získala přes 48 mil. Kč. Přesto ale skončila ve ztrátě. Minimální částku, necelou čtvrtinu milionu korun, dostal na darech Úsvit.

Některé strany si na svou činnost musely peníze půjčit. ČSSD si půjčila přes 236 mil. korun, což představovalo 52 % celkových příjmů strany. ODS si půjčila 104 mil. korun, což představovalo 43 % jejích celkových příjmů. ANO si půjčilo 61 mil. Kč (půjčka pocházela od předsedy hnutí Andreje Babiše).

Zásadním zdrojem příjmů je pro všechny strany státní příspěvek na činnost. Nejvyšší příspěvek na činnost v roce 2014 obdržela ČSSD (1 44 mil. Kč), následovaly KSČM (84 mil.), ODS (65 mil.), ANO 2011 (52 mil.), TOP 09 (43 mil.), KDU-ČSL (42 mil.) a Úsvit (22 mil. Kč). U Úsvitu činil státní příspěvek na činnost přes 90 % jeho celkových příjmů, u KSČM a TOP 09 zhruba polovinu, u KDU-ČSL přes 40 %, u ANO a ČSSD zhruba třetinu a u ODS asi čtvrtinu.

Špatné volební výsledky mohou stranám způsobit ztenčení přílivu peněz od státu. Výpadek příjmů mohou řešit půjčkami. To je i případ ODS, která si před šesti lety půjčila na volební kampaň zhruba 70 mil. korun, ale úvěr dosud nesplatila a musela dát do zástavy svůj

majetek. Problémy se splácením dluhů vyústily letos v březnu uzavřením smlouvy o zřízení zástavního práva k nemovitostem (více k tomu v přetisku článku z Lidových novin v e-příloze).

Některé strany mají ještě nezanedbatelné příjmy z pronájmu nemovitého majetku. Jsou to zejména KSČM a KDU-ČSL.

Dalším zdrojem příjmů politických stran jsou členské příspěvky. Na nich absolutně nejvíce v roce 2014 vybrala ČSSD (přes 25 mil. Kč). KSČM vybrala na členských příspěvcích bezmála 19 mil. Kč, ODS přes 10 mil., TOP 09 necelých 6 mil. a KDU-ČSL přes 4 mil. Kč.

Politické strany zastoupené v Poslanecké sněmovně skončily hospodaření na konci roku 2014 až na dvě výjimky ve ztrátě v řádech desítek milionů korun. Těmi výjimkami byly KSČM a KDU-ČSL, které skončily v kladných číslech.

Kontrola financování a hospodaření politických stran

Hospodaření politických stran je v současnosti upraveno zákonem o sdružování v politických stranách a v politických hnutích (č. 424/1991 Sb.). Ten

Vybrané údaje o hospodaření politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně za roky 2013 a 2014 (v mil. Kč)

Strana	Příjmy celkem		Výdaje celkem		Výsledek hospodaření	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
ČSSD	498,505	455,902	255,671	266,959	34,929	-47,548
ANO 2011	235,565	157,335	265,155	153,772	-57,936	-32,424
KSČM	214,999	150,316	130,934	137,502	84,065	12,813
TOP 09	152,410	84,461	128,347	94,885	24,063	-10,423
ODS	281,386	245,033	238,537	195,074	-14,538	-53,391
Úsvit přímé demokracie	39,995	23,823	13,202	56,126	26,793	-32,303
KDU-ČSL	107,334	97,184	77,462	82,680	20,364	6,685

Vybrané údaje o hospodaření dalších politických stran za roky 2013 a 2014 (v Kč)

Strana	Příjmy celkem		Výdaje celkem		Výsledek hospodaření	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
ALTERNATIVA	2,097 mil.	830 tis.	982 tis.	2,083 mil.	353 tis.	-716 tis.
Česká pirátská strana	14,651 mil.	14,651 mil.	1,495 mil.	4,424 mil.	13,948 mil.	12,974 mil.
Jihočeši 2012	2,150 mil.	2,251 mil.	736 tis.	2,016 mil.	1,436 mil.	235 tis.
Ostravak	2,093 mil.	5,357 mil.	1,219 mil.	5,639 mil.	874 tis.	-4,682 mil.
Severočeši.cz	3,917 mil.	1,394 mil.	1,360 mil.	1,879 mil.	2,557 mil.	1,941 mil.
Starostové a nezávislí	24,841 mil.	17,634 mil.	25,659 mil.	22,210 mil.	-818 tis.	-4,576 mil.

Zdroj: PS PČR, internetové stránky jednotlivých stran

částečně upravuje otázku darů politickým stranám (evidence dárců, omezení přijímání darů), stanoví povinnost ověřit účetní závěrku politické strany auditorem a předložit výroční finanční zprávu v písemné podobě Poslanecké sněmovně k informaci. Poslanecká sněmovna kontroluje pouze formální úplnost výročních zpráv, z nichž se mnohdy nedá zjistit, zda jsou výdaje politických stran, například na volební kampaně, skutečně zaneseny do účetnictví.

Kontrola financování politických stran v Česku je již řadu let předmětem kritiky odborníků, protikorupčních iniciativ a nadnárodních organizací. Za hlavní nedostatek je přitom považována nedostatečná transparentnost. Předmětem kritiky je i to, že strany si vybírají auditory samy. Diskutuje se o potřebě nové legislativní úpravy financování politických stran a zřízení nezávislého orgánu pro kontrolu hospodaření stran. Současná vláda se zavázala řešit otázku financování stran ve svém programovém prohlášení. Náprava současného stavu by se podle odborníků měla zaměřit na regulaci přijímání darů a předvolebních kampaní, na transparentnost hospodaření a zlepšení kontroly hospodaření politických stran a na nezávislý veřejný dohled.

Za jednu z nejefektivnějších cest je považován zákaz přijímání darů a bezúplatných plnění od právnických osob, jako je tomu v mnoha evropských zemích. Právnické osoby nemají volební právo, nerozhodují o zastupitelích, a není proto důvod, proč by měly mít možnost poskytovat stranám dary. Tato možnost má náležet občanům jako fyzickým osobám s vlastním politickým názorem a volebním právem. Právnické osoby mohou při prosazování zájmů jít cestou transparentního lobbingu.

Zlepšení kontroly by se mělo týkat jak auditu, tak vnějšího a nezávislého dohledu. Jedním z požadavků je zajištění nezávislosti auditorů. V minulosti vzbudila pozornost skutečnost propojení auditorské společnosti, která prováděla audit účetní závěrky dvou největších politických stran za stejný rok¹. V některých zemích řeší nezávislost auditora například výběrem auditorů losováním ze členů profesní organizace, tj. komory auditorů, rotací auditorů, kdy auditor nebo auditorská společnost může auditovat tutéž stranu jen dvakrát či třikrát po sobě, nebo kontrolou dvěma nezávislými auditory.

V době přípravy tohoto článku byl v připomínkovém řízení návrh novely zákona o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, předložený ministerstvem vnitra, který počítá s účinností od 1. ledna 2016. Účelem navrhované právní zprávy je podle předkládací zprávy zavedení transparentnější kontroly financování politických stran zpřísněním jejich povinností, k nimž patří zejména:

- povinnost používat k financování „transparentní“ bankovní účty,

- nastavení limitu pro dary od fyzických i právnických osob,
- omezení zápůjček a úvěrů pro politické strany pouze na banky se sídlem v ČR, pobočky zahraničních bank působící na území ČR a na spořitelni a úvěrní družstva,
- povinnost vykazovat podrobnější přehled příjmů a výdajů ve výročních finančních zprávách, včetně výdajů na volby,
- povinnost zveřejňovat výroční finanční zprávy na internetu,
- povinnost obměňovat auditora pro účetnictví politické strany minimálně po 5 letech.

Ministerský návrh počítá také se vznikem úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí. Za pozitivní na návrhu ministerstva označují odborníci povinné zřízení transparentních účtů nebo oddělené vykazování nákladů na volby. Návrh rovněž stanovuje maximální výdaje stran pro volby do Sněmovny na 80 milionů, do evropských voleb na 50 milionů a zastupitelstev krajů na pět milionů korun. Kandidáti do Senátu by neměli utratit více než tři miliony, pokud se dostanou do druhého kola, limit by se měl zvýšit na 3,75 milionu korun.

Limity výdajů na volební kampaň zatím platí jen pro prezidentské volby. Kandidáti nesmějí vynaložit více než 40 milionů korun, v případě postupu do volebního finále 50 milionů korun. Přezkum financování zákon svěřil mandátovému a imunitnímu výboru Senátu PČR, který si kvůli tomu musel najmout auditorskou firmu. Audit financování kampaní prezidentských kandidátů v roce 2013 také vzbudil pochybnosti (více o tom informace Transparency International ČR v e-příloze).

Athina Lérová
oddělení vnějších vztahů KA ČR

Jako předseda Závislé erotické iniciativy mám nárok na služební auto.

Kresba: Ivan Svoboda

¹ Jde o účetní závěrky dvou největších politických stran, ODS a ČSSD, z roku 2010. Pod účetní uzávěrkou ČSSD je podpis jednoho z majitelů Bene Factum Petra Šrámka a pod hospodařením ODS ze stejného roku zase podpis druhého majitele Miloše Havránka, který prováděl audit za HZConsult, společnost přímo propojenou s Bene Factum.

Nadace a nadační fondy

Miroslava
Nebuželská

Nadace a nadační fondy podléhají od 1. ledna 2014 právní úpravě obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dnes často citovaný jako „nový občanský zákoník“, dále jen NOZ). Tato úprava nahradila zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který byl k 31. prosinci 2013 zrušen. I přesto, že právní úprava v NOZ navazuje na předchozí právní úpravu, došlo k některým zásadním změnám, které mají na fungování nadací vliv a jsou významné i z pohledu účetnictví a auditu.

Nadace a nadační fondy zřízené podle dřívějších právních předpisů se považují za nadace a nadační fondy zřízené dle NOZ. Úprava obsažená v § 303–401 NOZ je pro všechny nadace a nadační fondy závazná, stejně tak jako je závazná obecná právní úprava právnických osob (§ 118–209 NOZ), pokud jde o záležitosti, které nejsou v části o nadacích a nadačních fondech speciálně upraveny. Nadace a nadační fondy spadají pod fundace.

Odlišnosti nadace a nadačního fondu

Nadace a nadační fondy jsou si fungováním velmi blízké. Základním rozdílem je, že nadace se zakládají k **trvalé** službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu, zatímco nadační fond se zakládá k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky. U nadačních fondů se předpokládá spíše dočasný charakter. I z tohoto důvodu nadační fond nemá vkladovou povinnost a nevytváří nadační kapitál.

Nadace je nyní upravena v § 301–393 NOZ, nadační fond pak v § 394–401 NOZ. Nadační fond má poměrně stručnou právní úpravu, a to z toho důvodu, že se u nadačních fondů předpokládala přiměřená aplikace ustanovení o nadacích. Tato aplikace však není v NOZ explicitně stanovena. V současnosti se neustále problematika aplikace ustanovení o nadacích na nadační fondy diskutuje a je mnoho právních názorů, ale převážně se má za to, že u většiny záležitostí aplikaci provést nelze.

Z tohoto důvodu nesestavují nadační fondy od 1. ledna 2014 povinně výroční zprávu ani nepodléhají povinnému auditu. Absence detailnější právní úpravy se projevuje i v mnoha dalších záležitostech. Lze například založit nadační fond s netypickým počtem členů správního či kontrolního orgánu a s funkčním obdobím členů na dobu neurčitou (trvá do odvolání, odstoupení, smrti či jiné podobné události).

Účel

Účel nadace může být veřejně prospěšný nebo dobročinný, na základě toho pak mluvíme o nadacích veřejně prospěšných, dobročinných nebo smíšených.

- **Veřejně prospěšný účel** spočívá v podpoře obecného blaha. Všechny nadace založené dle dřívějších právních předpisů mají veřejně prospěšný účel.
- **Dobročinný účel** spočívá v podpoře určitého okruhu osob určeného jednotlivě či jinak. Jde například o nadace rodinného typu.

Veřejně prospěšná nadace a dobročinná nadace používají stejný účetní právní rámec, nicméně z daňového pohledu je jejich postavení v praxi jiné. Pro účely daně z příjmů není dobročinná nadace veřejně prospěšným poplatníkem a její daňový režim je shodný s režimem jakékoliv obchodní korporace. Pokud splní veřejně prospěšná nadace podmínky daně definicí veřejně prospěšného poplatníka v § 17a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen ZDP), je veřejně prospěšným poplatníkem a používá daňový režim pro veřejně prospěšné poplatníky s úzkým základem daně.

Založení a vznik

Nadace nebo nadační fond se zakládají jednostranným právním aktem – **zakládací listinou** či **pořízením pro případ smrti**. Zakladatelů může být více, nicméně stále jednají jako jeden a jde o zakládací listinu, nikoliv smlouvu.

V zakládacím dokumentu je zejména uvedeno:

- název a sídlo nadace či nadačního fondu,
- jméno a adresa zakladatele (zakladatelů),
- účel, ke kterému se zakládá,
- údaj o výši vkladů a určení správce vkladů,
- v případě nadace výši nadačního kapitálu,

- počet členů správní rady a jmenování prvních členů,
- počet členů dozorčí rady a jmenování prvních členů, popř. jmenování revizora,
- podmínky pro poskytování nadačních příspěvků.

V zakládacím dokumentu též zakladatel může povolit či vyloučit některé činnosti. Například s ohledem na to, že nadace a nadační fondy nejsou již zákonem ve svých činnostech nijak limitovány, někteří zakladatelé se v praxi rozhodli vyloučit z činností nadace podnikání, což stanovili v zakládací listině. Zakladatel nadace vzniklé podle předchozích právních předpisů má nyní možnost do 31. 12. 2016 upravit zakladatelské právní jednání, a to v souladu s úpravou v NOZ.

Zakladatel též může rovnou vydat **statut nadace**, případně ho následně do jednoho roku od vzniku vydá správní rada. Statut obsahuje zejména způsob jednání orgánů nadace a blíže specifikuje podmínky pro poskytování nadačních příspěvků (většinou definuje okruh osob, komu lze příspěvky poskytovat a za jakých podmínek). Statut často obsahuje také bližší informace o činnostech nadace a o nadační jistině a nakládání s ní. Statut lze v průběhu života nadace měnit, změny statutu většinou zakladatel svěřuje do rukou správní rady.

Orgány

Statutárním orgánem nadace je správní rada. Má minimálně tři členy. Vykonává vše, co není svěřeno jiným orgánům nadace. Pokud nadační listina neurčí jinak, funkční období je pětileté a správní rada volí a odvolává své členy sama. Členem může být i právnická osoba.

Kontrolním orgánem nadace je dozorčí rada nebo revizor. Dozorčí rada je povinná, pokud má nadace nadační kapitál vyšší než 5 mil. Kč. Jinak může být kontrolním orgánem pouze revizor, tedy jedna osoba – fyzická či právnická. Dozorčí rada mj.:

- kontroluje, jak je vedeno účetnictví, a přezkoumává roční, mimořádnou a konsolidovanou účetní závěrku,
- vyjadřuje se k výroční zprávě.

Nestanoví-li nadační listina jinak, dozorčí rada volí a odvolává své členy; revizora volí správní rada. Funkční období je pětileté, pokud nadační listina nestanoví jinak. Pokud je revizorem právnická osoba, může být zvolena i na dobu neurčitou.

Zrušení a zánik

Nadace i nadační fond mohou zaniknout **zrušením bez likvidace s právním nástupcem**. Jde o fúzi sloučením nebo změnu právní formy. Nadaci lze sloučit s jinou nadací nebo nadačním fondem, kdy nástupnicou organizací je nadace, pokud to nevylučuje zakládací listina. Lze též sloučit dva či více nadačních fondů. NOZ upravuje i možnost změny právní formy z nadace na nadační fond, nicméně tato změna je velmi

omezená – musí být splněny podmínky stanovené v NOZ. Zejména musí změnu právní formy výslovně umožňovat zakládací listina a dále pak musí být splněna podmínka, že došlo k poklesu hodnoty nadační jistiny pod minimální hodnotu stanovenou NOZ (500 tis. Kč) na dobu nikoliv přechodnou.

Nadace i nadační fond mohou též zaniknout **zrušením s likvidací**. Ke zrušení s likvidací dochází zejména v případě dosažení účelu. S ohledem na trvalost služby u nadací jde spíše o případ nadačních fondů. V případě kladného likvidačního zůstatku likvidátor se zůstatkem naloží dle nadační listiny (pokud je stanovený účel veřejně prospěšný, jinak se k němu nepřihlíží). Pokud nadační listina postup pro naložení s likvidačním zůstatkem nestanovuje, pak jej likvidátor nabídne nadaci s obdobným účelem.

Nadační příspěvky

Na rozdíl od předchozí právní úpravy NOZ jednoznačně limituje potenciální příjemce nadačních příspěvků. Stanovuje, že nadační příspěvky nelze poskytnout:

- osobě, která je členem jejího orgánu, ani osobě blízké,
- osobě, která je zaměstnancem nadace, ani osobě blízké,
- zakladateli, osobě zakladateli blízké (pokud se nejedná o dobročinnou nadaci založenou za účelem podpory osob blízkých).

Tato úprava, zejména zákaz poskytování příspěvků zakladateli, přinesla do praxe mnoho diskusí a změn, protože řadu nadací založila jiná nezisková organizace právě i za účelem podpory neziskové činnosti, kterou sama provádí.

Majetek, nadační jistina a nadační kapitál

Vklad do nadace může být peněžitý i nepeněžitý. V případě nepeněžitého vkladu musí tento vklad splňovat předpoklad trvalého výnosu a nesmí sloužit jako jistota. Oceňuje se primárně posudkem znalce, v některých specifických případech lze použít alternativní způsoby ocenění.

NOZ přinesl novou terminologii. Zatímco zákon o nadacích a nadačních fondech pracoval s pojmem nadační jmění, NOZ používá dva pojmy – nadační jistina a nadační kapitál.

Nadační jistina je majetek, konkrétně některé složky majetku. Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek. Z účetního pohledu lze tedy mluvit o nadační jistině, pokud jde o stranu aktiv. Nadační jistina musí mít celkovou hodnotu odpovídající minimální výši 500 tisíc Kč.

Nadační kapitál je peněžním vyjádřením nadační jistiny. Zapisuje se do nadačního (veřejného) rejstříku. Z účetního pohledu lze tedy mluvit o nadačním kapitálu, pokud jde o stranu pasiv (vlastních zdrojů).

Nadace nakládá s nadační jistinou s péčí, jaká je stanovena pro správu cizího majetku. Nadace používá svůj majetek v souladu s účelem uvedeným v nadační listině i ve statutu a za podmínek tam určených k poskytování nadačních příspěvků, k zajištění vlastní činnosti k naplnění svého účelu a k úhradě nákladů na zhodnocení nadační jistiny i nákladů na vlastní správu.

V této oblasti majetku a hospodaření nadace došlo i k dalším zásadním změnám v porovnání s dřívější právní úpravou. Zejména jde o možnosti navýšení nadační jistiny, volbu majetku tvořícího nadační jistinu, zveřejnění struktury nadační jistiny, jednání nadace v případě poklesu hodnoty nadační jistiny a řízení správních nákladů nadace.

Navýšení nadační jistiny

NOZ stanovuje, že nadační jistinu lze rozmnožit nadačními dary nebo rozhodnutím o zvýšení nadačního kapitálu.

V případě rozhodnutí o zvýšení nadačního kapitálu správním radou musí správní rada při svém rozhodování vycházet z účetní závěrky, která byla sestavena ke dni v uplynulém roce a která byla auditována.

V případě nadačních darů jde o novou možnost, kdy se nadační jistina navyšuje v případě, že dárce poskytne dar a výslovně stanoví, že jde o dar do nadační jistiny.

Volba majetku tvořícího nadační jistinu

Dřívější právní předpisy omezovaly druhy majetku, které mohly tvořit nadační jistinu (dříve nadační jmění). Zejména byly povoleny jen některé investiční nástroje. Od 1. ledna 2014 je volba majetku tvořícího nadační jistinu plně v rukách nadace. Je tedy zejména na rozhodnutí správní rady, kdy, jak a do čeho bude investovat.

Zveřejnění struktury nadační jistiny a osvobození příjmů z nadační jistiny

V souladu s NOZ a se zákonem č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících, již nadace nemusí zveřejňovat v nadačním rejstříku strukturu nadační jistiny, tj. že nadační jistina se skládá např. z peněžité částky na účtu, cenných papírů a nemovitosti. Do konce roku 2013 bylo nutné tyto složky nadační jistiny v rejstříku uvádět, a to i s dalšími detaily. Ty byly potřeba i pro uplatnění osvobození příjmů z nadační jistiny od daně z příjmů.

Od 1. ledna 2014 se situace změnila a zveřejnění struktury nadační jistiny již není třeba. Nadace tedy může stávající strukturu, která je zveřejněna, nechat z rejstříku vymazat. Samozřejmě ji tam však může i ponechat jako dobrovolně zapisovaný údaj. Z pohledu daně z příjmů zápis v nadačním rejstříku také není vyžadován, nicméně stále je na nadaci, aby prokázala, jaký majetek tvořil v příslušném zdaňovacím období nadační jistinu, a pouze u tohoto majetku je oprávněna využít osvobození od daně z příjmu stanoveného v § 19 odst. 1 r) ZDP. Současně je osvobození oprávněna využít pouze nadace, která je veřejně prospěšným poplatníkem.

V případě, že se nadace rozhodne údaj o aktuální struktuře nadační jistiny do veřejného rejstříku nezapisovat, musí zajistit v rámci svých vnitřních procesů schopnost prokázat složení nadační jistiny pro případ kontroly ze strany správce daně. Na druhou stranu textace osvobození v ZDP vyšla nadacím vstříc a od 1. ledna 2014 již se neomezuje na konkrétní druhy majetku a týká se jak průběžných výnosů, tak příjmů z prodeje majetku. Obecně stanovuje, že osvobozen je výnos:

„z majetku vloženého do nadační jistiny a příjem z jeho prodeje, pokud tento příjem slouží jen k účelu, ke kterému byla nadace zřízena, a pokud se nejedná o příjem, který byl nadací použit v rozporu se zákonem,“

Jednání nadace v případě poklesu hodnoty nadační jistiny

Dřívější právní předpisy stanovovaly poměrně komplexní pravidla pro řešení situace, kdy nadace z účetní závěrky zjistí, že došlo k poklesu tržní hodnoty nadační jistiny. Tato pravidla nová právní úprava nepřevzala. Místo toho stanovuje NOZ v § 346 následující:

„Pozbude-li nadace některou část nadační jistiny nebo klesne-li podstatně její hodnota, nadace bez zbytečného odkladu nadační jistinu doplní; není-li to dobře možné, sníží v rozsahu odpovídajícím ztrátě nadační kapitál.“

Formulace obsahuje dvě novinky:

- Nadace musí posoudit, co je podstatně snížení hodnoty a co nikoliv, tedy stanovit si vlastní hladinu významnosti, podle níž bude pokles posuzovat.
- V případě, že jde o podstatný pokles, nadace musí jednat hned. Nečeká na účetní závěrku, na to, jak dopadnou další roky, ale přijme hned příslušná opatření.

Správní náklady nadace

Dle dřívější právní úpravy si nadace musela vybrat, jakým způsobem bude limitovat správní náklady. Stanovila v nadační listině nebo statutu maximální procento správních nákladů ve vztahu k celkovým ročním výnosům nadační jistiny, k ročnímu objemu nadačních příspěvků nebo k nadační jistiny.

Tuto právní úpravu NOZ také nepřevzal. Stanovuje pouze, že nadace musí o nákladech na její správu zvlášť účtovat. Je tedy plně v kompetenci a zodpovědnosti správní rady, jak bude správní náklady kontrolovat či limitovat.

Účetnictví a audit

Účetnictví vede nadace i nadační fond stejně jako jiné nestátní nevýdělečné organizace v souladu se zákonem o účetnictví, prováděcí vyhláškou č. 504/2002 Sb. a souvisejícími Českými účetními standardy. V souvislosti s rekonstrukcí k zásadním změnám ve vedení účetnictví nedošlo, spíše byly nadace a nadační fondy donuceny změnit některé účetní postupy související s novou právní úpravou. Jedná se například o postupy v oblasti účtování přijatých darů ve vazbě na účel daru (do nadační jistiny, mimo na provoz, mimo na investice...) nebo ve vazbě na využití daru a využití osvobození přijatých darů od daně z příjmů dle § 19b ZDP.

Nadace povinně sestavuje výroční zprávu, a to do konce šestého měsíce od konce účetního období. Výroční zpráva zejména obsahuje:

- přehled o vlastním majetku a závazcích,
- přehled přijatých darů s uvedením osob, které poskytl dar v hodnotě vyšší než 10 tis. Kč,
- přehled o použití majetku nadace,
- uvedení osob, které obdržely nadační příspěvek v hodnotě vyšší než 10tis. Kč,
- zhodnocení, zda nadace dodržela pravidla pro poskytování nadačních příspěvků,
- přehled nákladů na vlastní správu,
- účetní závěrku a zhodnocení základních údajů v ní,
- zprávu auditora, pokud je nadace povinna mít účetní závěrku ověřenu auditorem.

Nadace má povinnost mít účetní závěrku a výroční zprávu ověřenu auditorem v případě, že nadační kapitál nebo obrat nadace v uplynulém účetním období dosáhl výše alespoň 500 tisíc Kč.

Jak již bylo řečeno, nadační fond v současnosti nemá povinnost sestavovat výroční zprávu ani nemá povinnost auditu účetní závěrky.

Účetní pohled na nadační jistinu a nadační kapitál

Z účetního pohledu je třeba poznamenat, že nadační kapitál uvedený ve veřejném (nadačním) rejstříku, nadační kapitál vykázaný jako vlastní jmění v pasivěch rozvahy a nadační jistina jako majetek vykázaná

v aktivech rozvahy mohou být tři zásadně se odlišující čísla.

Důvodem je zejména změna tržní hodnoty majetku (navýšení), která se nepromítá do účetnictví nadace, snížení hodnoty majetku v účetnictví například formou odpisů, ale i standardní kolísání hodnoty majetku, které se do účetnictví promítá (cenné papíry).

Příkladem může být situace, kdy nadační kapitál zapsaný v nadačním rejstříku činí 50 mil. Kč. Nadační jistinu tvoří peníze na termínovaném vkladu ve výši 10 mil. Kč, cenné papíry spravované správcem portfolia ve výši 20 mil. (zde může hodnota kolísat nahoru i dolů) a nemovitost, kterou nadace koupila za 18 mil. Kč. Při vkladu do nadační jistiny ji však znalec ocenil na 20 mil. Kč. Nemovitost začala nadace odpisovat s životností 100 let. Po 10 letech, pokud odhlédneme od kolísání tržní hodnoty cenných papírů, bude nadace vykazovat:

- zapsaný nadační kapitál 50 mil. Kč,
- nadační kapitál vykázaný ve vlastním jmění v pasivěch rozvahy 48 mil. Kč,
- majetek vykázaný v aktivech rozvahy 46,2 mil. Kč
 - 10 mil. Kč peníze na termínovaném vkladu,
 - 20 mil. Kč cenné papíry,
 - 16,2 mil. Kč nemovitost.

Daně

Zvláštní režim může mít zdanění nadací a nadačních fondů v případě daně z příjmů, silniční daně a daně z nemovitostí.

U daně z nemovitostí je pro většinu neziskových organizací stanoveno osvobození, nejinak tomu je i u nadací a nadačních fondů.

Daň silniční přímo navazuje na daň z příjmů tím, že předmětem daně silniční jsou pouze vozidla využívaná k činnostem, z nichž příjmy nejsou předmětem daně.

Již druhý rok se nám nepodařilo mít dostatek nákladů, abychom naplnili náš účel být neziskoví.

Kresba: Ivan Svoboda

Pro daň z příjmů je klíčové, zda je nadace či nadační fond veřejně prospěšným poplatníkem dle § 17a ZDP. Pokud ne, její daňový režim je stejný jako u obchodních korporací, kde předmětem daně jsou všechny příjmy. U těchto poplatníků jsou pak přirozeně i všechna vozidla předmětem daně silniční.

Pokud je nadace nebo nadační fond veřejně prospěšným poplatníkem, pak s výjimkou poskytovatelů zdravotních služeb, má tzv. úzký základ daně. To znamená, že předmětem daně je pouze podnikatelská činnost a zisková nepodnikatelská činnost. Ztrátová nepodnikatelská činnost předmětem daně není (nelze jí tedy proti výsledku ziskových či podnikatelských činností použít). Na druhou stranu si taková organizace následně může uplatnit snížení základu daně dle § 20 odst. 7 ZDP. Vozidla, která použije výhradně pro „ztrátové“ hlavní činnosti, nejsou předmětem daně silniční.

Zveřejňování

Nadace v souladu s NOZ zveřejňuje ve sbírce listin vedené rejstříkovým soudem statut (aktuální verzi). Současně veřejně prospěšná nadace povinně zveřejňuje ve sbírce listin výroční zprávu, a to do 30 dnů od jejího schválení správní radou. Dobročinná nadace tak činit nemusí. Současně veřejně prospěšná i dobročinná nadace zpřístupní výroční zprávu v sídle nadace. Pokud

by správní rada výroční zprávu neschválila, zveřejní ji nadace do konce roku následujícího po příslušném účetním období.

Miroslava Nebuželská

Ing. Miroslava Nebuželská je auditorkou, členkou KA ČR, CISA (Certified Information Systems Auditor), členkou ISACA, účetní expertkou (certifikace v systému Svazu účetních), členkou Metodické rady Svazu účetních pro neziskové organizace. Je také poradkyní a lektorkou v oblasti účetnictví a daní nestátních neziskových organizací (aktivní spolupráce s Asociací veřejně prospěšných organizací, Fórem dárců a mnoha dalšími významnými subjekty v sektoru nestátních neziskových organizací). Kromě neziskového sektoru se specializuje na konsolidace dle českých účetních předpisů i IFRS, účtování a daně při fúzích a akvizicích, prodeji podniku, rozdělení firmy či jiné formě přeměn a dále obecně na účetní a daňovou problematiku právnických osob. Vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze, specializace Informační technologie a Účetnictví a finanční řízení podniku, a absolvovala semestrální studium na University of Stirling ve Velké Británii. Pracovala sedm let ve společnosti Procter & Gamble, poté se začala věnovat auditorské a poradenské činnosti. Dnes působí jako výkonný ředitel a partner v auditorské a poradenské společnosti 22HLAV.

Spolky

Spolky se řídí právní úpravou zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dnes často citovaný jako „nový občanský zákoník“, dále jen NOZ). Jedná se zejména o úpravu v § 214–302. Právní úprava spolků v principu nahradila právní úpravu občanských sdružení obsaženou v zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který byl k 31. 12. 2013 zrušen. Jak stanovuje NOZ, na občanská sdružení vzniklá podle zákona o sdružování se od 1. ledna 2014 pohlíží jako na spolky.

Bývalá občanská sdružení, dnešní spolky, mají v souladu se stávající textací NOZ povinnost upravit svůj název tak, aby vyhovoval požadavkům NOZ, do 31. 12. 2015 a upravit všechny ostatní záležitosti (zakládací dokumenty, zápis ve veřejném rejstříku) do 31. 12. 2016. V současnosti je ještě mnoho spolků, které tak zatím neučinily, tedy nadále se jmenují například „Občanské sdružení Sluníčko, o.s.“, nicméně jejich právní forma je spolek. Dle NOZ však musí název spolku obsahovat slova „spolek“, „zapsaný spolek“ nebo zkratku „z.s.“.

Založení a vznik

Spolek slouží k naplňování společného zájmu členů spolku. Pro založení spolku se musí spojit minimálně tři osoby.

Při založení spolku členové sepíší stanovy, popř. dojde k jejich sepsání na základě ustavující schůze. Stanovy obsahují minimálně:

- název a sídlo spolku,
- účel spolku,
- práva a povinnosti členů vůči spolku,
- určení statutárního orgánu.

Spolek může založit pobočný spolek, který je organizační jednotkou hlavního spolku. Pobočný spolek má svou právní osobnost a je také zapsán ve veřejném rejstříku.

Stanovy mohou určit výši a splatnost členského příspěvku nebo stanoví, který orgán spolku určí výši a splatnost členského příspěvku a jakým způsobem.

Orgány

Orgány spolku jsou statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách. Stanovy mohou orgány spolku pojmenovat libovolně, statutární orgán je pak nutné zapsat do veřejného rejstříku.

Statutární orgán může být kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda). Členy statutárního orgánu volí nejvyšší orgán, funkční období je pětileté, pokud stanovy nestanoví jinak. Nejvyšší orgán spolku je určen

ve stanovách, pokud ne, je nejvyšším orgánem členská schůze.

Zrušení a zánik spolku

Spolek lze zrušit s likvidací nebo bez likvidace s právním nástupcem.

V případě zrušení spolku s likvidací spolek rozhodne o zrušení a jmenuje likvidátora. Likvidátor vypořádá veškerý majetek a závazky a s případným kladným likvidačním zůstatkem naloží dle stanov. Pokud s ním nelze naložit dle stanov, nabídne likvidátor likvidační zůstatek spolku s obdobným účelem, případně pak obci, na jejímž území má sídlo.

Spolek lze též zrušit bez likvidace s právním nástupcem. Jde o fúzi nebo přeměnu právní formy. Fúzovat může spolek s jiným spolkem. Uzavřou smlouvu o fúzi jako smlouvu o sloučení nebo smlouvu o splynutí. Fúze spolků probíhá obdobě jako u jiných právních forem. Kromě fúze může spolek rozhodnout naopak o rozdělení na dva či více spolků.

Co se týče změny právní formy, spolek se může v souladu s NOZ transformovat na ústav nebo sociální družstvo. Transformace (změna právní formy) probíhá obdobě jako u jiných právních forem. Je třeba sepsat zakládací dokument nové právní formy, a to formou veřejné listiny (u notáře). Na soud je s žádostí následně třeba doručit předmětný notářský zápis, dokumenty týkající se statutárních a kontrolních orgánů a také mezitímní účetní závěrky ke dni změny právní formy.

Hospodaření spolku

Pro spolky je velmi důležité ustanovení § 217 NOZ:

„Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.“

Již od počátku roku spolky bojují zejména s výkladem pojmu „jiná výdělečná činnost“, se kterou právní úprava jiných nestátních neziskových organizací nepracuje. Nicméně odborná veřejnost se převážně shoduje na výkladu ve smyslu „zisková činnost jiná než podnikání“. Podnikání je přitom definováno v § 420 NOZ a jeho klíčovými znaky jsou soustavnost a záměr dosahovat z dané činnosti zisk.

Ve vedlejší činnosti však spolek může uskutečňovat podnikání i jinou výdělečnou činnost, podmínkou je pouze dodržení účelu podpory hlavní činnosti či hospodárné využívání spolkového majetku. Stejně jako u ostatních nestátních nevýdělečných organizací, zisk nelze nijak rozdělovat mezi členy, lze ho pouze použít pro spolkovou činnost.

Účetnictví a audit

Účetnictví vede spolek stejně jako jiné nestátní nevýdělečné organizace v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen ZOÚ), prováděcí vyhláškou č. 504/2002 Sb. a souvisejícími Českými účetními standardy.

Spolek je jednou z organizací, která může za určitých podmínek využít výjimky v ZOÚ a vést **jednoduché účetnictví** v souladu s předpisy platnými do 31. 12. 2013, zejména s tehdy platným ZOÚ a prováděcí vyhláškou č. 507/2002 Sb. Tato výjimka je zakotvena v § 38a ZOÚ:

„Občanská sdružení, jejich organizační jednotky, které mají právní osobnost, církve a náboženské společnosti nebo církevní instituce, které jsou církevní právnickou osobou⁹⁾, a honební společenstva mohou vést účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění zákona č. 117/1994 Sb., zákona č. 227/1997 Sb., zákona č. 492/2000 Sb., zákona č. 353/2001 Sb. a zákona č. 437/2003 Sb., pokud jejich celkové příjmy za poslední uzavřené účetní období nepřesáhnou 3 000 000 Kč; přitom se na ně vztahují ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, a jeho prováděcích právních předpisů, která upravují účtování v soustavě jednoduchého účetnictví, ve znění účinném k 31. prosinci 2003.“

Ustanovení omezuje možnost použít jednoduché účetnictví pouze na **honební společenstva, církve a náboženské společnosti nebo církevní instituce a na spolky**. Textace sice dnes nepoužívá pojem spolky, ale stále pracuje s pojmem občanská sdružení, nicméně po několika úpravách právních výkladů panuje právní výklad, který podpořilo i Ministerstvo financí ČR. Podle tohoto výkladu je pojem občanské sdružení aplikovatelný i na spolky, a to včetně nově vzniklých spolků po 1. lednu 2014.

Vyjmenované organizace mohou vést jednoduché účetnictví, pokud splňují podmínku **ročního obrátu do 3 mil. Kč**. V současnosti je připravena novela zákona o účetnictví, která upraví jednoduché účetnictví a podmínky jeho využití přímo v zákoně. Kromě

ročního obratu do 3 mil. Kč bude dle této navrhované novely organizace muset splnit ještě limit pro výši aktiv 1,5 mil. Kč a organizace bude muset být neplátcem DPH.

Každopádně vedení jednoduchého účetnictví je možnost, nikoliv povinnost. Spolek, který nevede jednoduché účetnictví, vede standardní účetnictví dle ZOÚ, prováděcí vyhlášky č. 504/2002 Sb. a souvisejících Českých účetních standardů.

Spolky v současnosti **nemají stanovenou povinnost auditu účetní závěrky**. Je pravděpodobné, že po novele ZOÚ chystané na rok 2016 bude i pro spolky platit povinnost auditu při překročení dvou ze tří kritérií (aktiva 40 mil. Kč, obrat 80 mil. Kč, 50 zaměstnanců) tak, jako to dnes platí například pro společnosti s ručením omezeným. Nebude se to tedy zdaleka týkat všech spolků, nicméně budou takové, které daná kritéria překročí.

Daně

Zvláštní režim může mít zdanění spolků v případě daně z příjmů, silniční daně a daně z nemovitostí.

U daně z nemovitostí je pro většinu neziskových organizací stanoveno osvobození, nejinak tomu je i u spolků.

Daň silniční přímo navazuje na daň z příjmů tím, že předmětem daně silniční jsou pouze vozidla využívaná k činnostem, z nichž příjmy nejsou předmětem daně.

Pro daň z příjmů je klíčové, zda je spolek veřejně prospěšným poplatníkem dle § 17a ZDP. Pokud ne, jeho daňový režim je stejný jako u obchodních korporací, kde předmětem daně jsou všechny příjmy. U těchto poplatníků jsou pak přirozeně i všechna vozidla předmětem daně silniční.

Pokud je spolek veřejně prospěšným poplatníkem, pak s výjimkou poskytovatelů zdravotních služeb, má

tzv. úzký základ daně. To znamená, že předmětem daně je pouze podnikatelská činnost a zisková nepodnikatelská činnost. Ztrátová nepodnikatelská činnost předmětem daně není (nelze jí tedy proti výsledku ziskových či podnikatelských činností použít). Na druhou stranu si taková organizace následně může uplatnit snížení základu daně dle § 20 odst. 7 ZDP, pokud nejde o profesní komoru nebo svaz hájící podnikatelské zájmy svých členů. Vozidla, která použije výhradně pro „ztrátové“ hlavní činnosti, nejsou předmětem daně silniční.

Nicméně mnoho spolků je poskytovatelem zdravotních služeb, což jsou ty organizace, které jsou držitelem oprávnění k poskytování zdravotních služeb dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Tyto organizace mají tzv. široký základ daně. To znamená, že v jejich případě jsou předmětem daně všechny příjmy a proti nim jsou postaveny všechny (daňově uznatelné) náklady. A tudíž i všechna vozidla jsou předmětem daně silniční. Poskytovatel zdravotních služeb nemůže uplatňovat snížení základu daně dle § 20 odst. 7 ZDP, tedy v principu daní stejně jako obchodní korporace. Výjimkou je možnost použít osvobození přijatých darů dle § 19b, které může použít pouze veřejně prospěšný poplatník.

Zveřejňování

V současnosti nemá spolek stanovenu povinnost zveřejňovat účetní závěrku nebo výstupy z jednoduchého účetnictví ve sbírce listin. Zákonná úprava se zřejmě změní poté, co vstoupí v účinnost chystaná novela zákona o účetnictví, která definuje zveřejňování pro všechny stejně bez ohledu na právní formu.

Miroslava Nebuželská

